

## **ПРАВОВІДНОСИНИ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ВИДИ**

Хочу почати з того, що правовідносини не можуть існувати без права. Воно реалізується в правовідносинах, живе і діє в них. Тобто правові відносини - це відносини, які виникають в суспільстві на основі відповідних норм права, учасники яких взаємопов'язані суб'єктивними та юридичними обов'язками.

Актуальність даної теми викликана необхідністю дослідження нових правовідносин, які виникли в суспільстві. Ця проблема є основною в теорії держави і права, і саме вона викликає багато суперечок між дослідниками правниками. Щоб зрозуміти що таке правовідносини, можна навести приклад: кожен з нас щодня є суб'єктом правовідносин, наприклад, коли ми купуємо продукти харчування в магазині або коли укладаємо якийсь договір ( шлюб або трудовий контракт, влаштовуючись на роботу).

Щоб розкрити поняття правовідносин, потрібно відмежувати їх від інших суспільних відносин – моральних, економічних, політичних, релігійних. Такі відносини можуть врегульовуватися або не врегульовуватися правом, тобто бути як правовими, так і не правовими. Правові відносини відрізняються від інших видів суспільних відносин такими ознаками: учасники правовідносин пов'язані між собою конкретними суб'єктивними правами і обов'язками, які мають офіційний юридичний характер. Між ними існує суб'єктивний індивідуальний зв'язок на підставі законодавчих актів.

Тобто, правовідносини — це суспільні відносини, які є юридичним виразом фактичних суспільних відносин, де одна сторона на основі правових норм вимагає від іншої сторони виконання певних дій або утримання від них, а інша сторона повинна виконати ці вимоги, що охороняються державою. Найхарактернішими ознаками правовідносин як особливого виду суспільних відносин є те, що:

- 1) це суспільні відносини, які виникають тільки між людьми та їх об'єднаннями і безпосередньо пов'язані з їх діяльністю та поведінкою;
- 2) це ідеологічні відносини, оскільки до свого виникнення вони проходять крізь свідомість людей, в якій складається модель майбутніх стосунків з огляду на існуючі загальнолюдські цінності і суспільні пріоритети;
- 3) вони виступають юридичним виразом економічних, політичних, сімейних та інших відносин, впливають на суспільні відносини, що склалися на їх ґрунті;
- 4) вони виникають, припиняються або змінюються на основі правових норм, які впливають на поведінку людей і через неї;
- 5) суб'єкти правовідносин пов'язані між собою суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Сторони в правовідносинах виступають як уповноважені і зобов'язані особи, де права та інтереси одних осіб можуть бути

реалізовані через виконання обов'язків іншими. Носій суб'єктивного права — особа уповноважена, а носій юридичного обов'язку — зобов'язана. Наприклад, кредитор є уповноваженою особою, а боржник — зобов'язаною;

б) вольовий характер правовідносин обумовлений тим, що вони виникають і реалізуються на основі волевиявлення хоча б одного з їх учасників, обов'язково проходячи крізь їх свідомість і виражаючи їх волю.

7) охороняються державою, як і право в цілому, інші суспільні відносини такого забезпечення не мають.

Виділяють наступні види правових відносин, які можна класифікувати за різними критеріями

- *за функціями права:*

1. регулятивні - виникають із фактів правомірної поведінки суб'єкта, тобто такої поведінки, яка відповідає нормам права. Як правило, вони можливі за наявності норм права і юридичного факту, а також можуть виникати за відсутності норм права на основі договору між сторонами чи на підставі події, тобто обставини, що відбувається незалежно від волі суб'єкта;

2. охоронні - виникають із фактів конфліктної поведінки суб'єкта (без вчинення правопорушень) у випадках спорів про право, спрямовані на запобігання правопорушенням, подолання правових спорів, забезпечення правопорядку в суспільстві, застосування запобіжних заходів примусу (цивільні, трудові, сімейні й інші правовідносини);

3. захисні - виникають із фактів неправомірної поведінки суб'єкта; спрямовані на залучення до відповідальності осіб, що вчинили правопорушення, відновлення порушених прав та інтересів, застосування примусових заходів, передбачених у санкціях норм заборонного характеру (кримінально-правові, адміністративно-правові, цивільно-правові).

- *за характером обов'язку:*

1) активні - обов'язок здійснити певні дії на користь іншої сторони;  
 2) пасивні - обов'язок утриматися від небажаних для іншої сторони дій;  
 3) змішані - складні правовідносини, в яких поєднуються правовідносини пасивного й активного типу.

- *за поділом прав і обов'язків між суб'єктами:*

1) односторонні - кожна зі сторін має або права, або обов'язки (договір дарування, договір позики);

2) двосторонні - кожна зі сторін має як права, так і обов'язки (договір купівлі-продажу);

3) багатосторонні - кожна із трьох і більше сторін має права й обов'язки стосовно одна одної (цивільно-правова угода, в якій, крім двох основних сторін, діє третя сторона - посередник).

- *за ступенем визначеності суб'єктів:*

1) абсолютні - визначена лише одна сторона - носій суб'єктивного права, а всі інші (суспільство і кожний суб'єкт права) зобов'язані утримуватися від порушення його законних прав та інтересів (відносини власності - точно

визначений власник, всі інші зобов'язані не заважати йому здійснювати свої права);

2) відносні - точно визначені права й обов'язки всіх учасників, як у правомочних, так і правозобов'язаних. (покупець і продавець; працівник і роботодавець тощо).

- *за галузями права:* конституційно-правові (відносини громадянства); адміністративно-правові (відносини, пов'язані зі стягуванням і сплатою податку); цивільно-правові (купівлі-продажу речі або цінних паперів); трудові (відносини за труповим договором); міжнародно-правові (між державами) та ін.

- *за субординацією в правовому регулюванні:*

1) матеріальні - виникають на основі норм матеріального права: адміністративно-правові, цивільно-правові, кримінально-правові та ін.;

2) процесуальні - виникають на основі норм процесуального права і є похідними від норм матеріального права: адміністративно-процесуальні, цивільно-процесуальні, кримінально-процесуальні, господарсько-процесуальні.

- *за волевиявленням сторін:*

1) договірні (переважають у сфері приватного права);

2) управлінські (діють у публічно-правовій сфері);

3) комплексні (поєднують начала публічного і приватного права).

- *за суб'єктами:*

1) між суб'єктами федерації (у федеративній державі);

2) між громадянами держави;

3) між громадянином і державою;

4) між юридичною особою - суб'єктом приватного права і державним органом;

5) між державними органами;

6) між органом держави і службовими особами, у межах яких вони зобов'язані виконувати розпорядження керівника певного органу, та ін.

- *за строком дії:*

1) короткотривалі;

2) довготривалі.

Правовідносини, поряд з нормою права, - найважливіша категорія юридичної теорії, що відображає його об'єктивну роль в практиці. Але сама по собі вона ніяких змін у реальному житті не породжує. Зміни бувають у тому випадку, якщо право впливає на діяльність людей, яка тільки й може створити соціальні цінності, породити суспільно значимі результати. Право, якщо воно дієве, має втілюватися в людських вчинках.

Підводячи підсумок, варто зауважити, що обсяг дійсної роботи не дозволив зупинитися на багатьох важливих аспектах проблем правовідносин. Дана область правових знань вимагає рішення багатьох проблем, що ставить появу нових видів правовідносин, їхня зміна, викликана змінами в житті суспільства, виявляють нові проблеми в процесі право реалізаційної діяльності. Повинні бути також вироблені чіткі представлення про шляхи і долю

здійснюваних у Україні реформ при формуванні правової держави. І тоді відбудеться точне встановлення життєвих обставин-фактів, тоді може бути правильно застосований закон, восторжествує законність, справедливість та правопорядок.

### **СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Скакун О.Ф. Теорія права та держави: Підручник / Пер. з рос. – Х.: Консум, 2001, 2009. – 656 с.
2. Загальна теорія права та держави / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2002. – 432 с.
3. Котюк В. О. Теорія права: курс лекцій: Навч. посіб. / Котюк В. О. — К.: Вентурі, 1996. — 208 с.
4. Теорія держави і права: Академічний курс: Підруч. / За ред. / О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.